

FOTO: ANTON DIMITRIEV

Kraftpakke 2040

Et helhetlig nasjonal kraftplan

Innholdsfortegnelse

Innledning	3
Kraft-Norge i dag: Problembeskrivelse	4
1. <i>Vi er ikke enige om at vi har et problem</i>	4
2. <i>Ja, vi har et problem: Norge vil mangle kraft – og raskere enn vi tror</i>	4
3. <i>Fra vondt til verre – vi har heller ikke nok nett, det er allerede fullt</i>	6
4. <i>Arealkonflikter og økende motstand er blant de største barrierene</i>	7
Natur- og miljøhensyn	7
Motstand mot vindkraft	7
Urfolksrettigheter	7
5. <i>Beslutninger tas uten kunnskapsgrunnlag</i>	8
6. <i>Stykkevis og delt kraftpolitikk – uten mål, retning eller forutsigbarhet</i>	8
7. <i>Målkonflikt – det er mange som har ansvar for innsigelser mot prosjekter, og ingen beslutningsstruktur mellom nivåene</i>	9
8. <i>Konsekvensene: Når kraft mangler, forsvinner arbeidsplassene</i>	9
9. <i>Vi har ingen helhet = vi trenger en nasjonal plan</i>	10
Kraftpakke 2040: Målsetninger og virkemidler	10
1. <i>Nasjonale mål og virkemidler</i>	12
Kraftsystemet	12
Kraftproduksjon	13
Kraftnett	14
Internasjonale forpliktelser	15
Energieffektivisering	15
2. <i>Regionale mål og virkemidler – fylkeskommuner</i>	15
3. <i>Lokale mål og virkemidler – kommuner</i>	16

Innledning

Norge hadde et betydelig kraftoverskudd i 2025. Det kan derfor se ut som Norge har god tid. Men overskuddet skjuler en alvorlig virkelighet: industriprosjekter skrinlegges, nettet er fullt i store deler av landet, og nye arbeidsplasser blir aldri etablert fordi kraften ikke kommer frem. Behovet kommer raskere enn beslutningene – vi styrer mot et kraftunderskudd på 15 TWh allerede i 2035, mens etterspørselen kan øke med 32 TWh innen samme år. Store nettilknytningsprosjekter tar 9–15 år fra planlegging til drift. Hvis vi ikke bestemmer oss nå, er et kraftunderskudd uunngåelig.

Samtidig lanseres det mange forslag til endringer i rammevilkår og andre tiltak for å få fortgang i nett- og kraftutbygging. Felles for dem er at det mangler en helhet. Hva skal Norge ha nok kraft til? Hvor skal kraftproduksjon og nettet bygges? Hvem har ansvaret for at det faktisk skjer?

På bakgrunn av dette lanserer Samfunnsbedriftene Energi og IKT og Kraftfylka **Kraftpakke 2040** – et samlet utgangspunkt for hvordan Norge kan sikre mer kraft, mer nett og større forutsigbarhet fram mot 2040. Kraftpakke 2040 handler ikke bare om energi, men om arbeidsplasser, verdiskaping, beredskap og muligheten til å utvikle hele landet. Norge trenger en helhetlig, nasjonal satsing med et tydelig mål: 30–40 TWh ny fornybar kraftproduksjon innen 2040 og et kraftoverskudd på minst 10–15 TWh i et normalår – i et robust, utslippsfritt og teknologinøytralt kraftsystem.

Kraftpakke 2040 bygger på fire prinsipper:

1. **Nasjonalt ansvar.** Kraft og nett er kritisk infrastruktur. Staten må sette mål, koordinere virkemidler og sørge for at forvaltningen trekker i samme retning.
2. **Lokal og regional forankring.** Kommuner og fylker må få bedre kunnskapsgrunnlag, tydeligere rammer og større del av verdiskapingen fra nye energiløsninger.
3. **Teknologinøytral utbygging.** Norge trenger mer vannkraft, sol, vind, fjernvarme, energieffektivisering og lokal lagring. Hvilke løsninger som passer best, avgjøres av lokale forhold, naturhensyn og samfunnsnytte.
4. **Ærlige avveininger.** Mer kraft og nett krever areal. Natur skal tas på alvor – men industri, klimaomstilling, beredskap og arbeidsplasser har også en kostnad.

Samfunnsbedriftene Energi og IKT er en arbeidsgiver- og interesseorganisasjon for nærmere 140 kommunalt eide kraft-, nett- og fiberselskaper. **Kraftfylka** er en tverrpolitisk interesseorganisasjon for fylker med fornybar kraftproduksjon, med medlemmer fra Finnmark til Agder. Til sammen representerer vi aktørene som eier, driver og utvikler store deler av kraftinfrastrukturen i landet – og som i praksis skal levere Kraftpakke 2040.

Dette er ikke en endelig kraftpakke – det er en begynnelse. Vi ønsker å utvikle den videre sammen med kraftbransjen, industrien og nasjonale, regionale og lokale beslutningstakere og myndigheter.

Arbeidet har brukt kunnskapsgrunnlag fra THEMA Consulting, bestilt av Kraftfylka og Samfunnsbedriftene Energi og IKT.

Kraft-Norge i dag: Problembeskrivelse

1. Vi er ikke enige om at vi har et problem

Det første og kanskje mest grunnleggende hinderet i den norske kraftdebatten, er at vi mangler en felles forståelse av situasjonen. Den offentlige debatten preges av dyp uenighet om Norge faktisk trenger mer kraft – og uten en slik felles erkjennelse kommer vi ikke videre. Politikken står stille, og bransjen med den.

Foreløpige tall fra Norges energi- og vassdragsdirektorat (NVE) viser at Norge hadde et kraftoverskudd på om lag 22 TWh i 2025. Det tilsvarer årlig strømforbruk til 1,5 millioner norske husholdninger. Energidepartementet meldte på sosiale medier at vi produserer mer kraft enn noen gang. Budskapet som når folk flest, er enkelt: Det er ingen krise.

Bildet er mer sammensatt enn som så. En stor del av forklaringen på kraftoverskuddet er at planlagte industriprosjekter har blitt skrinlagt. Det betyr at etterspørselen aldri kom – ikke at tilbudet er mer enn godt nok. Arbeidsplassene som disse prosjektene hadde skapt, ble heller ikke noe av. Overskuddet er med andre ord ikke overkapasitet, men en konsekvens av tapt industri.

Samtidig har subsidierte strømpriser gjennom Norgespris dempet husholdningenes følelse av knapphet. Når folk ikke merker presset på lommeboka, er det vanskelig å se at det skulle være et problem i det hele tatt. Symptomene er med andre ord maskert – både politisk og økonomisk.

Resultatet er en offentlig samtale der det virker rimelig å mene at vi kan energieffektivisere oss inn i fremtiden, uten at det stilles spørsmål ved om det faktisk holder. Så lenge vi ikke er enige om at det er et problem, kommer vi heller ikke til å løse det.

Hvor mye tid skal vi bruke på å diskutere om vi har et problem? Skal vi ikke heller begynne å løse problemet?

2. Ja, vi har et problem: Norge vil mangle kraft – og raskere enn vi tror

Ja, vi har kraftoverskudd i dag. Men kraftutbygging handler ikke om dagens situasjon – den må svare på fremtidens behov. Og fremtiden kommer raskt. Allerede i 2035 anslås et kraftunderskudd på om lag 15 TWh. Det tilsvarer årsforbruket til alle husholdninger i Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger til sammen.

Nye tall fra Miljødirektoratet (2026) viser at kraftetterspørselen vil øke med 32 TWh frem mot 2035 – det er ni år unna. Til sammenligning tar store nettilknytningsprosjekter 9–15 år fra planlegging til drift. Dermed er vi allerede på etterskudd. Mot 2050 er bildet enda mer krevende. Avhengig av industriens elektrifiseringstakt, anslås et behov på mellom 55 og 96 TWh. Det er opptil 75 prosent av dagens totale norske strømforbruk!

Energieffektivisering er viktig, men ikke tilstrekkelig. NVE anslår at man med dagens virkemidler kan spare 3,4 TWh i bygg innen 2030. Det er langt unna de 30 TWh vi trenger å dekke innen 2035.

Det er også avgjørende å snakke om hva strømmen skal brukes til. En stor del av kraftbehovet handler om norsk industri. Mye av den tyngste industrien vår skal gjennom elektrifisering og utslippskutt. Det krever mer strøm, ikke mindre. Alternativet er i praksis nedleggelse. Og nedleggelse betyr tap av arbeidsplasser, ofte på steder der det ikke finnes noe alternativt næringsliv å falle tilbake på.

Det er ikke lenger snakk om fremtidsscenarioer. Det skjer allerede:

- **Alcoa Lista (Farsund)** stengte én produksjonslinje i 2022, for å redusere kraftkostnadene. Nær 1.000 arbeidsplasser ved Lista og i Mosjøen er under press fra høye kraftpriser, og tapet av Lista-verket alene ville ramme en hel region – inkludert nabobedrifter som er direkte avhengige av aluminiumverket som råvareleverandør.
- **Elkem Rana og Salten** har gjentatte ganger satt produksjonen på pause og permittert ansatte som følge av høye strømpriser og krevende markedsforhold.
- **Yara, Equinor og Shell** skrinla alle sine prosjekter for blått hydrogen i 2024. I 2025 skrinla Statkraft samtlige hydrogenprosjekter som ikke får betydelig statsstøtte. Dette er prosjekter som skulle gjort norsk industri mindre avhengig av fossil energi – og som ville ha skapt nye arbeidsplasser i distriktene.
- **Statkraft og Nel – hydrogen i Mo i Rana:** Statkraft kansellerte kontrakten med hydrogenselskapet Nel om produksjon av grønt hydrogen i Mo i Rana fordi prosjektet ikke var lønnsomt.
- **Nettkapasitet som flaskehals:** Det er kun gitt konsesjon til 0,7 TWh ny kraft i Norge siden 2020, og i 2024 var nettutbyggingstakten den laveste på 22 år. Mange bedrifter som har søkt om mer kraft og fått avslag, har skalert ned planene sine – og har dermed ikke noe å gå på når neste mulighet melder seg.

Felles for alle disse eksemplene, er at de ikke handler om abstrakte megawatt- og terawattimer. De handler om lokalsamfunn som mister hjørnesteinsbedriften sin, om arbeidstakere som permitteres, og om omstillingsprosjekter som aldri blir noe av. Diskusjonen om fremtidig kraftbehov må derfor handle om mer enn tall. Den må handle

om hvilken industri vi vil ha, hvilke lokalsamfunn vi vil ha – og hvilke vi er villige til å la forsvinne.

3. Fra vondt til verre – vi har heller ikke nok nett, det er allerede fullt

Selv om Norge har et kraftoverskudd på papiret, er virkeligheten mer sammensatt. En sentral forklaring er at strømmettet i økende grad fungerer som en flaskehals. Det begrenser hvem som faktisk får koblet seg til og tatt kraften i bruk. Uten disse begrensningene ville etterspørselen vært høyere, og kraftbalansen strammere.

Utfordringen handler med andre ord ikke bare om hvor mye kraft vi produserer, men om hvem som får tilgang til den – og hvor.

Riksrevisjonen slår fast at det i store deler av landet ikke er mulig å reservere ny nettkapasitet til større forbruk. I september 2024 var nettet fullbooket i hele Innlandet, og i alle områder fra Sognefjorden og nord til Finnmark. Dette rammer ikke bare nye virksomheter som ønsker å etablere seg, men også eksisterende bedrifter som vil utvide, elektrifisere eller omstille driften. Riksrevisjonen beskriver situasjonen som kritikkverdig, og karakteriserer den som et langvarig, strukturelt problem. Nettutbyggingen har ikke holdt tritt med behovene.

Konsekvensene er allerede tydelige. Et fullt nett setter i praksis stopper for nye datasentre, industrietableringer og nødvendige elektrifiseringsprosjekter. Statnett er samtidig tydelige på at dagens nett ikke gir rom for videre vekst før omfattende oppgraderinger er gjennomført.

Situasjonen er særlig alvorlig i nord. NVE har slått fast at det er meldt inn langt flere kraft- og industriprosjekter i Finnmark enn nettet har kapasitet til. Flere kommuner har allerede måttet si nei til nye etableringer. Det skjer ikke av mangel på vilje, men fordi strøm rett og slett ikke er tilgjengelig. I en landsdel som allerede preges av lange avstander, sårbar infrastruktur og betydelige beredskapsutfordringer, får mangelen på nettkapasitet direkte konsekvenser langt utover næringsutvikling.

Når kritisk industri, energiproduksjon og annen samfunnsviktig virksomhet ikke får tilgang til kraft, svekkes også Norges evne til å sikre forsyningsikkerhet, motstandskraft og nasjonal beredskap. Nettsituasjonen er dermed ikke bare et energipolitisk og distrikts-politisk problem – den er også et sikkerhetspolitisk anliggende.

Og dette er ikke et problem som lar seg løse raskt. Selv med politisk vilje og raske beslutninger tar nettutbygging mange år. Manglende kapasitet i dag binder derfor handlingsrommet for både næringsutvikling, omstilling og beredskap i lang tid fremover.

4. Arealkonflikter og økende motstand er blant de største barrierene

Arealkonflikter er i dag en av de viktigste barrierene mot utbygging av ny kraftproduksjon og nytt strømmnett, og konfliktnivået er økende. Motstanden knytter seg til naturinngrep, lokale hensyn og manglende legitimitet i beslutningsprosessene. Samtidig har arealspørsmål i økende grad blitt politisert, noe som bidrar til større usikkerhet og lengre prosesser.

Natur- og miljøhensyn

Hensynet til natur og miljø har fått økt betydning som følge av den pågående naturkrisen. Dette har medført strengere krav til konsekvensutredninger i konsesjonsprosessene, og mange vedtak blir gjenstand for omfattende klagebehandling. Klager begrunnes ofte med mangelfull kartlegging eller vurdering av naturverdier, noe som i praksis forlenger eller stopper kraft- og nettprosjekter.

All samfunnsutvikling forutsetter bruk av areal – også utvikling av kraftsystemet. Samtidig er det begrenset forståelse for hvilken rolle kraftproduksjon og strømmnett spiller som forutsetning for verdiskaping, velferd, omstilling og sikker drift av samfunnet. Når denne sammenhengen ikke tydeliggjøres, blir arealkonflikter vanskeligere å håndtere politisk.

Motstand mot vindkraft

Motstanden mot vindkraft er særlig sterk, og har økt betydelig de siste årene. I flere kommuner har vindkraft blitt et hovedstridstema i lokalpolitikken. Motstandere av nye prosjekter organiserer seg både gjennom aksjonsgrupper og ved å engasjere seg direkte i lokale partier. Dette påvirker kommunale vedtak, og bidrar til økt politisk risiko for utbyggere.

Resultatet er at mange prosjekter stoppes tidlig i prosessen eller møter betydelig usikkerhet, selv i områder med gode vindressurser og stort behov for ny kraft. Den økende motstanden har samtidig bidratt til at vindkraft i praksis fremstår som politisk mindre tilgjengelig enn tidligere, til tross for et betydelig kraftbehov.

Urfolksrettigheter

Urfolksrettigheter utgjør et viktig og legitimt hensyn i kraft- og nettutbygging, særlig i områder med reindrift. Etter Høyesteretts dom i 2021 om vindkraftanleggene på Fosen, hvor konsesjonsvedtakene ble kjent ugyldige fordi de krenket reindriftssamenes rett til kulturutøvelse, stilles det strengere krav til vurdering av samiske rettigheter i konsesjonsprosessene.

Dette bidrar til et mer grundig beslutningsgrunnlag, men også til økt kompleksitet og lengre prosesser, særlig i reinbeiteområder. Disse hensynene må ivaretas, samtidig som de ses i sammenheng med behovet for ny kraft, nett og forsyningssikkerhet.

5. Beslutninger tas uten kunnskapsgrunnlag

Kommunene har en nøkkelrolle i utviklingen av kraftsystemet gjennom arealplanlegging og konsesjonsuttalelser. Samtidig trekkes det i to ulike retninger. På den ene siden legger mange kommuner til rette for nytt og økt kraftforbruk, blant annet gjennom regulering av arealer til datasentre, industriparker og annen kraftkrevende virksomhet. På den andre siden sier de samme kommunene ofte nei til ny kraftproduksjon i egne områder.

De siste årene har svært få nye kraftprosjekter fått lokalpolitisk støtte. Motstanden mot vindkraft er særlig tydelig, og kommer ofte til uttrykk allerede før konsekvensutredninger igangsettes. I januar 2026 vedtok tre kommunestyre prinsipielle vedtak om nei til vindkraft i sine kommuner, som et signal om politisk motstand mot videre utbygging. Slike vedtak er ikke rettslig bindende, men de skaper betydelig usikkerhet og bidrar til at prosjekter trekkes eller aldri fremmes.

Resultatet er et tydelig misforhold: Kommunene ønsker verdiskaping, arbeidsplasser og etableringer som forutsetter tilgang på store mengder kraft, samtidig som ny lokal kraftproduksjon avvises. Uten en helhetlig tilnærming til både forbruk og produksjon blir dette en strukturell barriere for kraftbalansen, og presset flyttes videre i systemet – til nettet, nabokommuner eller staten.

6. Stykkevis og delt kraftpolitikk – uten mål, retning eller forutsigbarhet

De siste årene har Storting og regjering lansert en lang rekke planer, utredninger og enkelttiltak på energiområdet. Energikommisjonen, Nett i tide, Kraftløftet, Strømprisutvalget og Klimamelding 2035 er blant de mest sentrale initiativene. Felles for dem er at de i stor grad behandles og følges opp som enkeltstående prosesser, uten et samlende grep for kraftsystemet som helhet.

Samtidig har rammevilkårene for kraftproduksjon, strømnnett og forbruk blitt endret gjennom separate forslag fra ulike departementer, særlig energi- og finansmyndighetene. På Stortinget har energipolitikken i økende grad blitt fragmentert gjennom et stort antall enkeltforslag. Bare i 2025 hadde Energi- og miljøkomiteen 53 høringer knyttet til kraft og varme.

Dette gjør det krevende for bransjen og kommunene å orientere seg i regelverk, prioriteringer og prosesser. I praksis svekker det muligheten til å bruke retten til å bli hørt. Den største utfordringen er likevel mangelen på helhetlig styring. Ingen av initiativene svarer på hvordan forslagene samlet sett skal sikre tilstrekkelig kraft, nett og forsyningssikkerhet over tid.

Norge har heller ikke vedtatt noe politisk mål for hvor mye kraft vi faktisk skal ha tilgjengelig i for eksempel 2040. Uten et slikt overordnet mål blir energipolitikken reaktiv, fragmentert og uforutsigbar – både for investorer, kommuner og myndigheter.

7. Målkonflikt – det er mange som har ansvar for innsigelser mot prosjekter, og ingen beslutningsstruktur mellom nivåene.

Et grunnleggende kjennetegn ved dagens kraftsystem er at ingen offentlig instans har ansvar for å sikre en balansert utvikling mellom tilbud og etterspørsel etter kraft. Det finnes med andre ord ingen beslutningsstruktur som sørger for at Norge har den kraften vi trenger, når vi trenger den, der vi trenger den.

Samtidig er det mange aktører med myndighet til å stanse kraftprosjekter. Kommuner kan si nei til produksjon, og statlige sektormyndigheter kan fremme innsigelser som i praksis stopper prosjekter – også der det er lokalpolitisk flertall. Et eksempel er Statens vegvesens tidligere generelle fraråding av vindkraft langs riksveier. Innsigelsen ble senere trukket tilbake, men den illustrerer hvilken effekt slike inngrep kan ha.

Det er et paradoks at kraftproduksjon kan stoppes både lokalt og statlig, samtidig som alle landets kommuner i praksis kan åpne for økt kraftforbruk gjennom arealregulering. Datasentre, industriparker og annen kraftkrevende virksomhet gis ofte areal fordi det gir arbeidsplasser og inntekter – ofte på relativt begrensede arealer.

Nettselskapenes tilknytningsplikt innebærer samtidig at nytt forbruk har rett på nettilknytning når kommunen først har lagt til rette for det. Resultatet er et system der forbruk kan vedtas uten ansvar for krafttilgang, mens produksjon møter stadig flere stoppunkter.

8. Konsekvensene: Når kraft mangler, forsvinner arbeidsplassene

Mangelen på kraft rammer ikke abstrakte systemer eller fremtidige planer – den rammer mennesker i arbeid. Når ny kraftproduksjon og nett ikke kommer på plass, er det arbeidstakerne som til slutt blir taperne. Energi har liten verdi i seg selv. Verdien ligger i det kraften brukes til: arbeidsplasser, verdiskaping og levende lokalsamfunn – i både by og distrikt.

Arbeidsplasser som aldri blir etablert, og eksisterende arbeidsplasser som legges ned eller flyttes ut, har store konsekvenser langt utover den enkelte bedrift. Kostnadene bæres lokalt gjennom tapte inntekter, fraflytting og svekket beredskap, og nasjonalt gjennom redusert konkurransekraft og tap av industriell kapasitet.

Uten tilgang på tilstrekkelig og forutsigbar kraft kan Norge ikke lykkes med elektrifisering, industriell omstilling eller nye satsinger. Våre nasjonale ambisjoner som industrinasjon undergraves – og våre internasjonale forpliktelser blir stadig vanskeligere å oppfylle.

Dette er ikke først og fremst et energipolitisk problem. Det er et spørsmål om hvilke arbeidsplasser Norge skal ha i fremtiden, hvilke lokalsamfunn som skal bestå, og hvem som tar ansvaret for at kraften faktisk er tilgjengelig.

Derfor trengs det et tydelig nasjonalt ansvar og en helhetlig plan for utviklingen av kraftsystemet.

9. Vi har ingen helhet = vi trenger en nasjonal plan

Det mangler altså ikke på hverken intensjoner eller planer, rapporter eller forslag. Det som er fraværende, er en helhetlig plan i energipolitikken.

- Hva vil vi?
- Hvordan skal vi nå det vi vil?
- Hvem skal ha hovedansvaret for å nå de målene som settes?

En slik nasjonal energiplan må inneholde tydelige mål for kraftproduksjon, nettutbygging, forventet forbruk og energieffektivisering. Planen må ha et helhetlig perspektiv på hvordan vi skal nå de målene som settes. I tillegg må planen peke på hvem som har ansvaret for at målene nås.

Vi må gå PowerPoint-presentasjoner og fine ord, til handling og gjennomføring. Foreløpig står vi helt fast og det skjer lite og ingenting på utbygging av både nett og kraftproduksjon. Vi er også vitne til «den store pekeleken», der man er flinke til å peke på noen andre når det gjelder å ta ansvar for det at det ikke skjer utbygging av kraft og nett. Alle må ta sin del av ansvaret for at vi legger til rette for næringsutvikling i hele landet, slik at arbeidsplasser og bosetting opprettholdes.

Da må vi være enige om det grunnleggende behovet for mer kraft og nett. Det er politisk besluttet at vi går mot en storstilt elektrifisering. Man kan være enig eller uenig i beslutningen. Den er like fullt tatt, og det vil kreve mer kraft. Det samme kan man si om utvikling og etablering av ny industri. Enig eller uenig, det er politisk bestemt, og vil derfor kreve økt tilgang på kraft. Tilsvarende kan vi si om utvidelse og fortsatt eksistens av eksisterende kraftkrevende industri. Til sammen vil dette kreve mer kraft og mer nett, og den virkeligheten må vi forholde oss til. Da må vi se på helheten og lage en full oversikt med tydelig ansvarsdeling som alle kan forholde seg til og arbeide etter.

Kraftpakke 2040: Målsetninger og virkemidler

Det må innføres en nasjonal **Kraftpakke 2040**, som gir nye og tydelige mål og virkemidler for å nå de nasjonale målene som er satt av Energidepartementet. Departementet må også ha ansvar for oppfølgingen.

Målsetningen med **Kraftpakke 2040** er å gi langsiktige forutsigbare rammebetingelser for alle aktører, sørge for 30 - 40 TWh innen 2040, samt et kraftoverskudd på minimum 10 - 15 TWh i Norge i et normalår. Det viktigste med mål om et langsiktig kraftoverskudd i Norge er å sikre rikelig og rimelig kraft til næringsliv og innbyggere i et robust og hundre prosent fornybart energisystem som tåler naturbaserte svingninger.

Samfunnsbedriftene og Kraftfylkas forslag til **Kraftpakke 2040** er ikke en uttømmende liste av tiltak, men en begynnelse på en debatt og et helhetlig arbeid som må skje gjennom samarbeid. Listen med nasjonale, regionale og lokale tiltak er noe av strukturendringen organisasjonene mener er nødvendig for å faktisk komme videre og få mer kraft og nett i Norge.

Tiltakene er teknologinøytrale, fordi det viktigste er å sikre tilstrekkelig kraftproduksjon. Valg av teknologi må hovedsakelig gjøres ut fra lokale forhold – herunder hensyn til naturvern, nærings- og industribehov og andre relevante faktorer. Vi vil derfor ikke sette konkrete mål for hver enkelt teknologi.

Samtidig anerkjenner vi at valg av teknologi – enten det er kraft fra sol, vind eller vann – innebærer krevende avveininger. Slike beslutninger ligger i stor grad hos kommunene i dag. Vi mener derfor at det må legges bedre til rette for at kommuner og regioner kan ta reelle og velinformerte valg om hvilke løsninger som passer best lokalt. En sentral utfordring er den utbredte motstanden mot ny kraftproduksjon og nettutbygging.

For å sikre arbeidsplasser og elektrifisere samfunnet – noe som i seg selv er avgjørende for å ta vare på naturen – er vi nødt til å bruke noe natur. Dette er en nødvendig avveining vi må være åpne om.

Naturhensyn er krevende i en tid med stadig sterkere vernefokus. Kraftbransjen opererer allerede under et strengt regelverk for ny produksjon, nettutbygging og oppgraderinger – og det er bra. Samtidig må vi anerkjenne at all aktivitet har konsekvenser, og at Norge som nasjon må prioritere.

Skal vi få den kraften og det nettet som trengs for å opprettholde og skape arbeidsplasser, må vi bygge ny kraftproduksjon og nett. Det krever arealer. Vi mener det er riktig å prioritere dette fremfor for eksempel hyttebygging.

Som Energikommisjonen har påpekt, behandles klima, natur og forsyningssikkerhet i dag i separate prosesser. Denne fragmenteringen gjør helhetlige avveininger vanskelige. Klimaeffekt, naturinngrep og samfunnsnytte må derfor vurderes samlet. Den samlede belastningen på natur og samfunn skal ikke bli uforholdsmessig stor, men samfunnsnyttene må tillegges betydelig mer vekt enn den har fått i nyere tid. Det er viktig ikke å sidestille motstand med naturtap. Vi må forholde oss til konkrete fakta og kunnskap.

Basert på disse hensynene og utfordringene, foreslår Samfunnsbedriftene og Kraftfylka følgende nye mål og virkemidler:

1. Nasjonale mål og virkemidler

Det må etableres en samlet politisk løsning som gir forutsigbarhet i rammebetingelser for industri og utbyggere av ny fornybar energi. På lik linje med pensjonsforlik og forlik om forsvarets langtidsfinansiering, må også **Kraftpakke 2040** ha forutsigbare rammebetingelser innen skatt og finansiering av tiltak. Vi må gå fra subsidiering av kraftpris, til gradvis å bruke disse midlene mer på virkemidler og løsninger hvor mer av verdiskaping av ny fornybar energiproduksjon tilføres kommunene direkte. Subsidiering av kraftpris er ikke en bærekraftig løsning i et langsiktig energimarked. Mer fornybar energiproduksjon og økt nettutbygging er den eneste bærekraftige løsningen på sikt for å få konkurransemessige kraftpriser mot 2040.

Kraftsystemet

Kraft og nett til Norges innbyggere, industri og næring er et nasjonalt ansvar. Nasjonale myndigheter må ta det ansvaret, og ikke i økende grad legge det over på kommunene. Kraftsystemet må framover mot 2040 bygges mer opp med lokale energiløsninger som benytter flere lokale innsatsfaktorer i produksjonen, og øker muligheten for mer lokal øydrift (drift uavhengig av det sentrale kraftnettet), også i lys av sikkerhet og beredskap i energisystemet. Videre må vi over fra et subsidiebasert system til konkrete virkemidler og klar ansvarsfordeling for å få bygget ny fornybar kraftproduksjon. Natur må tas hensyn til i alle relevante prosjekter som vurderes. Det er helt sentralt med utarbeidelse av den lokale kunnskapsanalysen, som omtales senere. Hovedmålsetningen for nye energiprojekter bør være at de skal gjennomføres så nær natur- og klimanøytralt som mulig. Men i noen sammenhenger må dette fravikes for å fremskaffe ny og nødvendig energiproduksjon for å bevare og skape nye arbeidsplasser lokalt. All aktivitet har konsekvenser for naturen, og det må derfor være viktig nok og ha god nok samfunnsnytte for å kunne ta av denne naturen.

- Energidepartementet må sette et konkret mål for hvor mye kraftproduksjon vi har behov for, og få ansvar for at målet nås. Dette inkluderer også å tilse at andre statlige myndigheter jobber etter det samme målet, og at Statnett gis ansvar for at det bygges nok nett koblet til målet. Et tydelig ansvar og mandat for kraftstrategien og dens konkrete mål må legges til energidepartementet.
- Energidepartementet må videreføre oppfølging og rapportering av mål til NVE for samkjøring av mål og planer i Norge.
- Det må innføres en ny planleggingsstruktur i Norge, som tillegger fylkeskommuner og kommuner ansvaret med å samkjøre arealplaner, næringsutviklingsplaner og krav til en tilhørende plan for nye energiløsninger for å løse energibehovet. Planene må harmonere med de nasjonale målsetningene som Energidepartementet har satt.

- Det må opprettes et energiråd som skal være et rådgivende organ til Energidepartementet, sammensatt av representanter fra industri, energiselskaper og andre relevante aktører. Energirådet skal gi råd for løsninger og tiltak for å nå mål om 30 - 40 TWh ny energiproduksjon innen 2040.
- Det må settes et nasjonalt krav til samkjøring av regionale- og kommunale planverk for areal, næring og nye energiløsninger.
- Det må etableres nye rammebetingelser og virkemiddelpakker som stimulerer til bygging av betydelig flere lokale energiløsninger. Slike løsninger skal utnytte lokale ressurser som sol, vind, bergvarme og bioenergi, og sette disse sammen i integrerte systemer som produserer energi nær forbrukerne og avlaster strømmettet.
- Etablering av batteriløsninger og lokal energilagring må støttes gjennom egne virkemidler. Det samme gjelder fjernvarme, hvor inntektssystemet bør innrettes slik at det stimulerer til økt utbygging. Samlet vil disse prioriteringene også styrke beredskapen i fremtidens energisystem, blant annet gjennom økt mulighet for drift uavhengig av det sentrale kraftnettet.
- Det må settes mål for raskere konsesjonsprosesser, for eksempel tilsvarende det som innføres i EU. Regjeringen må rigge en prosess som sikrer at man unngår at hver enkelt sak må ta verdidebatten, fordi de er satt i nasjonale rammer for konsesjonsprosesser, som støttes opp av nasjonale og regionale myndigheter.

Kraftproduksjon

- Norge må ha et overordnet nasjonalt mål for ny kraftproduksjon som Energidepartementet må fastsette. Vi mener dette sannsynligvis må ligge i størrelsesorden 30 – 40 TWh ny fornybar energiproduksjonen innen 2040.
- Dette innebærer at Norge også må ha et nasjonalt mål om å ha et kraftoverskudd på minimum 10 -15 TWh i 2040. Det vil være et sentralt mål for leveringssikkerhet og kraftbalanse.
- Det må legges til grunn en teknologinøytral tilnærming for utbygging av ny fornybar energiproduksjon fram mot 2040. Regionale og kommunale planer sammen med mer verdiskaping igjen lokalt, samt forutsigbare rammebetingelser, er de viktigste virkemidlene for å få dette til.
- Konflikt er utfordrende, men at man har konflikt over kraftproduksjon i et område er ikke i seg selv et grunnlag til å si nei til konsesjonssøknader. Konflikter må håndteres med samarbeid, mens konsesjonssøknader må behandles på faktagrunnlag.

- Økt kraftproduksjon er en viktig samfunnsnyttig prioritet. Når man i prosessen får avvik der hvor kraftutbygging ikke klarer å være klima- og naturnøytral, må dette avviket måles opp mot samfunnsnyttens over tid. I tilfeller hvor samfunnsnyttens er tydelig innenfor gitte kriterier, og man gjør tiltak for å bøte på konsekvensene, må samfunnsnyttens veie tyngre enn klima- og naturhensyn.

Kraftnett

Det viktigste av alt. Uten betydelig utbygging av strømmettet, spiller det liten rolle hvor mye kraftproduksjon Norge er i stand til å realisere innen 2040. Ny fornybar kraft kommer ikke frem til verken ny eller etablert industri eller til husholdningene som trenger den. Investeringer i produksjon risikerer å bli verdiløse hvis nettet ikke henger med.

Dette er en reell krise for norsk konkurransekraft og for den grønne omstillingen, og den må behandles deretter. Det holder ikke med gradvise justeringer. Myndighetene må innføre krisetiltak som drastisk kortere konsesjonstider, sterkere statlig koordinering av nettutbygging, og økonomiske virkemidler som sikrer at nettinvesteringer faktisk gjennomføres i tide.

- Statnett må gis nye instruksjoner og inntektsregulering for å ta høyere risiko i nettdriften og la nettutviklingen ligge i forkant av forbruksutviklingen.
- Statnett må instrueres til å utvikle og innføre nasjonale prioriteringskriterier for tilkobling. Dette inkluderer hvilke næringer og sektorer som skal prioriteres. Modningskriterier er viktige, men det er viktigere å sette mål for hva Norge faktisk har behov for at kobles til nett så raskt som mulig. Det må derfor utarbeides prioriteringskriterier, hvor modningskriterier er en del. Disse må utarbeides på nasjonalt nivå og gjelde for hele landet. Samfunnskritisk infrastruktur må prioriteres.
- Statnett må kommunisere behov og utsikter lokalt og regionalt i mye større grad enn i dag, slik at det er mulig for regional- og distribusjonsnettet å planlegge for å tilpasse seg Statnett sitt arbeid. Det kreves større samhandling mellom Statnett og regionale og lokale nettselskaper i dette arbeidet. Slik at arbeidene kan gå parallelt, og man ikke til enhver tid behøver å vente på at ovenforliggende nett skal bli klart før man starter.
- Det er også et stort behov for mer regionalnett og distribusjonsnett. Dette er det i stor grad små og mellomstore selskaper over hele landet som har ansvar for. Derfor må inntektsrammemodellen gjennomgås og tilpasses, og blant annet endres til at normandelen settes til 50/50.

Internasjonale forpliktelser

- Det er viktig at det norske kraftsystemet er rigget for krig og krise, men det er også svært viktig at vi er en del av det europeiske markedet og følger våre forpliktelser overfor EU og Norden.
- Norge må oppfylle sine forpliktelser gjennom EØS-avtalen og implementere EUs regelverk på energiområdet som er EØS-relevant. Mange av satsingene som kommer fra EU for å løse de samme utfordringene som vi står ovenfor, er tiltak som Norge kan dra nytte av, for eksempel regulatoriske sandkasser, prioriteringsområder med mer.

Energieffektivisering

- Energieffektivisering kan gi betydelige innsparinger i energibruken, og tiltak rettet mot offentlige og private bygg er særlig viktige. Bygg står for en stor andel av det samlede energiforbruket, og potensialet for effektivisering gjennom bedre isolasjon, varmepumper og smartere styringssystemer er stort. Dette arbeidet må skje parallelt med kraft- og nettutbygging – ikke som et alternativ til det. Energieffektivisering alene løser ikke kapasitetsutfordringene, men uten den vil behovet for ny kraft og nytt nett bli enda større.
- Det må utarbeides en samlet ny virkemiddelpakke til husholdninger og næringsbygg, og det må etableres et nytt nasjonalt mål for en samlet energibesparelse på minimum 10 TWh innen 2040. Enova må gis et nasjonalt ansvar for at vi når dette målet innen 2040.
- For å sikre økt energieffektivisering må Enovas rammer tilpasses slik at tiltak for energieffektivisering i bygg og hjem kan få støtte, uavhengig av om det gjøres med nye teknologier eller ikke.
- Det må ligge incentiver i virkemiddelpakken for å bygge mer lokal energiproduksjon, i nærheten av eksisterende og nytt forbruk, både for husholdninger og næring.

2. Regionale mål og virkemidler – fylkeskommuner

Fylkeskommunen spiller en nøkkelrolle for å få til mer lokal kraftproduksjon og kraftnett. De sitter på ressurser og kompetanse om både behov og muligheter i sin region, og må derfor gis ansvar for å bidra til å nå det nasjonale kraftmålet, gitt de forutsetningene man har lokalt.

- Fylkeskommuner utarbeider regional plan for areal, næringsutvikling og nye energiløsninger i tilknytning til dette. Fylkeskommunene må ha mandat for å forankre

denne hos respektive kommuner, og sikre en regional samlet plan for hvordan man skal bygge ut ny energiproduksjon innen hvert fylke.

- Det må opprettes regionale kompetansesentre for fornybar energi og nett koordinert av fylkeskommunene, som finansieres over statsbudsjettet og har som formål å gi nøytralt, faglig kunnskapsgrunnlag for kommunene.
  - Regionale kompetansesentre må etableres innen 2028.
  - Kompetansesentrene får ansvar for å bistå kommuner i planinitiativprosesser, fra start til slutt. Dette inkluderer også innbyggerinvolvering og bistand for å nå offentlig aksept.
  - Videre må de få ansvar for å etablere regionale kraftforum i hele landet. Regionale kraftforum er regionale pilotprosjekter med samarbeid på tvers av kommuner, for eksempel som det pågående pilotprosjektet i Nordland og Rogaland. Der møtes berørte kommuner, regionale nett- og kraftselskap, statsforvalter og andre interessenter. Forumene koordineres av fylkeskommunene.
- Fylkeskommunes rolle som koordinator og planlegger må styrkes, slik at kommunene i regionen kan legge til rette for ny energiproduksjon, forankret i nasjonale mål fastsatt av Energidepartementet. Kommunene fortsetter som lokal planmyndighet, men samarbeidet, koordineringen og forankringen mellom forvaltningsnivåene bør styrkes for å utvikle en mer helhetlig utbygging og utnytting av kraftsystemet.
- Regionale målkonflikter knyttet til arealbruk og ulike interesser må avklares. Produksjon av fornybar kraft og nettutbygging må prioriteres i nasjonale planretningslinjer, særskilt i de regioner hvor det er stort behov for mer kraft og nett.

3. Lokale mål og virkemidler – kommuner

- Vi får ikke til mer kraftproduksjon i Norge uten kommunene. De sitter med et enormt ansvar, som krever mye ressurser og kompetanse som de fleste kommunene ikke har. Et nytt kraftsystem må sørge for at kommunene blir gitt de ressursene og den støtten de trenger for å kunne stå i de krevende situasjonen som oppstår i kampen om å få på plass nødvendig kraftproduksjon. Kommunen utarbeider kommunal plan hvor areal, næringsutvikling og nye energiløsninger i tilknytning til dette kommer frem.
- Kommunen må få ansvar for å utrede mulig ny energiproduksjonen dersom forbruket i kommunen er forventet øket gjennom vekst i industri/næringsliv eller husholdninger.

- Kommuner skal ha et kunnskapsansvar knyttet til energiplanlegging i sin kommune. Dette innebærer at kommunen må utarbeide en konkret kunnskapsanalyse når:
  - Energiforbruket i kommunen øker vesentlig som følge av nytt forbruk
  - Eksterne aktører fremmer forslag om nye energiprojekter i kommunen for å møte et økende forbruk
  - Det må settes en begrensning for hvilke planforslag som kan avsluttes i planinitiativfasen. Terskelen bør settes likt som i energilovens § 2-1. Det vil si at det må være «klart» at planforslaget ikke kan føre frem basert på de angitte kriteriene i lovbestemmelsen. Da sikrer man at kommunen fatter sin avgjørelse på et faglig, helhetlig grunnlag.

Kunnskapsanalysen skal ligge til grunn for kommunens vurdering av nye energiløsninger. Energidepartementet må utarbeide retningslinjer for hva analysen skal inneholde og hvordan ordningen skal praktiseres.

- Det må etableres en nabokompensasjonsordning, som følge av lokalisering av nye energiproduksjonsanlegg. Retningslinjer for dette må utarbeides og finansieres over statsbudsjettet.
- Inntil 1/3 av grunnrenteskatt på vann- og vindkraftproduksjon må overføres direkte til kommunene. Dette skal gjelde all ny energiproduksjon som bygges.
- Det må innføres en hensiktsmessig energiproduksjonsavgift på all ny energiproduksjon som tilfaller kommunen direkte.
- Kommunalbanken må instrueres til å inkludere kraftproduksjon i låneordninger som har som formål å gi billige lån til klima- og miljømessige investeringer. Dette vil gi kommuner mulighet til å gå inn på eiersiden i kraftproduksjonsprosjekter.

